

Bp Jan Kopiec

(Gliwice)

**KOŚCIOŁY WSCHODNIE W RZECZYPOSPOLITEJ
W INSTRUKCJI DLA NUNCJUSZA
BENEDETTO ODESCALCHIEGO-ERBY Z 1712 R.**

Słowa kluczowe: Kościół grekokatolicki w Polsce; Kościół ormiański w Polsce; nuncjatura papieska w Polsce; B. Odescalchi-Erba

Keywords: Greek Catholic Church in Poland; Armenian Church in Poland; papal nunciature in Poland; B. Odescalchi-Erba

Współistnienie różnych obrządków katolickich w Rzeczypospolitej Obojga Narodów należało do istotnych osiągnięć perspektywicznej myśli o chrześcijaństwie, odwołującej się do poszanowania własnej tożsamości i długiej tradycji w różnych rejonach ówczesnej Europy. Odbija się w niej dążenie każdego wyznawcy Chrystusa do trwania w najbardziej autentycznej i bliskiej duchowo formie. To dążenie – mimo narastania w ciągu dziejów negatywnych odniesień między Kościołem zachodnim i wschodnim, a potem wspólnotami protestantskimi – nigdy nie wygasło szczerych dążeń do stworzenia płaszczyzny współegzystencji. Akurat państwo polsko-litewskie stwarzało takie możliwości i znamy je jako unię brzeską z 1596 r., zawartą między Cerkwią prawosławną w Polsce a Stolicą Apostolską¹. Do tego nurtu włączyło się dążenie chrześcijańskich Ormian zamieszkujących na terenach polskich od czasów Kazimierza Wielkiego, którzy ostatecznie przyjęli unię z Kościołem katolickim w Polsce w roku 1630².

¹ Zob. L. Bieńkowski, *Brzeska unia*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 1, Lublin 1973, kol. 1126–1128, tam dalsza literatura zagadnienia.

² Zob. J. Szeinke, *Lwowska archidiecezja ormiańskokatolicka*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 11, Lublin 2006, kol. 285–287; bardzo szczegółową monografię tego Kościoła dał G. Petrowicz,

Krzepnięcie obu tych wspólnot złączonych z Rzymem przebiegało w XVII w. na ogół harmonijnie, chociaż nie bez trudności. Nie mogło tych kwestii zabraknąć w perspektywie posługi przedstawicieli papieskich przy dworach poszczególnych władców, z którymi Stolica Apostolska nawiązała bliskie relacje dyplomatyczne.

Ukonstytuowanie się instytucji nuncjusza jako reprezentanta papieżstwa nastąpiło w ciągu XVI w. Podstawowym zleconym nuncjuszowi zadaniem była bliska obecność przy władcy państwa, by na bieżąco można było rozwiązywać różnorodne kwestie interesujące obie strony. Szczególnym wyzwaniem okazała się wzbierająca na sile reformacja protestancka, która wpływała na uszczuplenie zasięgu wpływów katolickich. Polska nuncjatura dojrzewała niemal od początków panowania Zygmunta Starego (1506–1548), który zdecydowanie występował przeciw innowiercom, jak nazywano wówczas zwolenników różnych prądów reformacyjnych. Panowanie jego syna, Zygmunta II Augusta (1548–1572), było czasem znacznie mniej pomyślnym dla Kościoła katolickiego. W takich okolicznościach w 1555 r. nastąpiło ukonstytuowanie się zamysłu o stałym przedstawicielstwie papieskim przy dworze monarszym w Krakowie, a pierwszym nuncjuszem był Alvise (Luigi) Lippomano. Odtąd do końca I Rzeczypospolitej nuncjusze bez przerw wypełniali swoje zadania, chociaż nie brakowało też krytycznych epizodów tej współpracy.

Każdy nuncjusz wyposażony był w dokumenty uwierzytelniające jego wysoką misję. Najbardziej instruktywnym aktem służącym nominatowi na urząd nuncjusza w zapoznaniu się z priorytetami polityki papieżstwa względem poszczególnych państw była instrukcja poselska. Nie wchodząc w szersze rozważania, należy stwierdzić, że instrukcja stanowiła ważki dokument przygotowywany przez papieski Sekretariat Stanu. Zawarte w nim były ogólne przesłanki, jakimi kierowała się w danym momencie dziejów Stolica Apostolska, a dodatkowo przekazywano wiele doraźnych uwag, według których każdorazowy nuncjusz powinien indywidualnie ustalać *modus procedendi* swego posługiwania na wyznaczonej placówce. Informacje dla instrukcji czerpano z oglądu minionych doświadczeń przedstawicieli papieskich na dworach władców, a także z najświeższych przekazów, do których zestawienia był zobowiązany poprzednik na urzędzie. Bywało nierzadko, że nowy nuncjusz obejmujący wyznaczoną mu placówkę starał się osobiście spotkać swego poprzednika, wyjeżdżającego z kraju po zakończeniu swej misji. Dawało to okazję do w miarę wyczerpującej wymiany uwag i opinii o aktualnej sytuacji w kraju przeznaczenia, a nowemu dyplomacie ułatwiała w znacznym stopniu wejście w urząd niemal natychmiast po podjęciu obowiązków. Oba te źródła informacji stanowią dzisiaj dla historyka

La Chiesa Armena in Polonia. Parte prima 1350–1624, Roma 1971; tenże, *L'Unione degli Armeni di Polonia con la Santa Sede (1626–1686)*, Roma 1950; tenże, *La Chiesa Armena in Polonia e nei paesi limitrofi. Parte terza 1686–1952*, Roma 1988.

niezwykle cenny drogowskaz pozwalający uchwycić linie przewodnie w poruszaniu się Kościoła w poszczególnych państwach w tej niełatwej epoce³.

Dla zrozumienia sytuacji państwa w tym okresie dziejów warto przypomnieć, że Polska na przełomie 1711 i 1712 r. przedstawiała się jako kraj dążący do stabilizacji. Zakończył się kilkunastoletni, wyjątkowo wyniszczający etap wojny północnej. Rozpoczęta z powodu lekkomyślności politycznej Augusta II, kosztowała jego samego wiele nieszczęść i strat, łącznie z uderzeniem w rodzinną Saksonię oraz detronizacją z tronu polskiego we wrześniu 1706 r. Od 1702 r. państwo polsko-litewskie stało się bezwolnym narzędziem w planach bezwzględnej monarchii szwedzkiej Karola XII (1697–1718), którego dalekosiężnym marzeniem było pokonanie Rosji i innych państw posiadających dostęp do Morza Bałtyckiego, by uczynić z niego wewnętrzny akwen szwedzki. Doraźną stawką było przede wszystkim zablokowanie Rosji dostępu do tego morza. Efektem tych zamysłów była pacyfikacja Polski, obalenie Augusta i jego detronizacja w 1704 r., wybór na jego miejsce posłusznego Karolowi wojewody poznańskiego, 27-letniego Stanisława Leszczyńskiego i uczynienie go w praktyce słabym wasalem potężnego władcy Szwecji. Z drugiej strony do gry politycznej i militarnej wkroczył car Rosji Piotr Wielki (1682–1725). Budując mocarstwową potęgę swego kraju, musiał zaryzykować konflikt ze Szwecją o Morze Bałtyckie, do którego rozpaczliwie szukał dostępu, a Polska miała być w tym dążeniu pomocnym mu podmiotem politycznym. Ingerując w sprawy Rzeczypospolitej Obojga Narodów, car nawiązywał do wielowiekowych polsko-rosyjskich kontrowersji, wzmaganych jeszcze chęcią wyniesienia prawosławia moskiewskiego, czemu przeszkadzała unia Cerkwi na terenach Rzeczypospolitej z Rzymem. Niezależnie od kierunku, z jakiego pochodziły ingerencje zewnętrznych potęg w sprawy polskie, wpływy te odbijały się bardzo negatywnie na sytuacji całego państwa. Bardzo istotne rozstrzygnięcie nastąpiło w lipcu 1709 r. na polach pod ukraińską Połtawą, kiedy armia rosyjska pokonała wojsko szwedzkie i wyeliminowała Karola XII z dążeń do stworzenia północnej potęgi w Europie. August II Mocny odzyskał tron, a wszystkie naciski szwedzkie, w tym korona króla Stanisława Leszczyńskiego, utraciły rację bytu. Zwycięstwo połtawskie otworzyło jednak Piotrowi Wielkiemu drogę do uzależnienia od siebie Rzeczypospolitej.

Przywołane wydarzenia przyniosły także daleko idące wyzwania dla Kościoła w państwie polsko-litewskim oraz dla papieskich dyplomatów. Z obawy przed Szwedami nuncjusze poszukiwali bezpiecznego miejsca na swoją siedzibę i po wielu próbach osiedli w 1705 r. w Opawie na Śląsku, ale już poza teryto-

³ Podstawowe informacje o dokumentach, wystawianych nuncjuszom podaje H.D. Wojtyśka, *De fontibus eorumque investigatione et editionibus*, „Acta Nuntiatorum Polonae” [dalej ANP], t. 1, Romae 1990, s. 20–22; zob. W. Tygielski, *Z Rzymu do Rzeczypospolitej. Studia z dziejów nuncjatury apostolskiej w Polsce XVI–XVII w.*, Warszawa 1992, s. 23–25.

rium państwa polskiego, natomiast w granicach państwa Habsburgów⁴. Stworzyło to pomyślną okazję do utrzymywania kontaktów z dostojnikami państwa, którzy również poszukiwali dla siebie bezpiecznego schronienia. Dzięki tym relacjom nuncjusze mieli możliwość śledzenia aktualnej sytuacji na ziemiach Rzeczypospolitej, chociaż z powodu detronizacji króla Augusta nie mogli z nim utrzymywać kontaktów, a papież Klemens XI konsekwentnie nie uznawał S. Leszczyńskiego za władcę polskiego. W Opawie rezydowali nuncjusze: Orazio Filippo Spada (od lutego 1705 r. do początku listopada 1706 r.), następnie Giulio Piazza (od listopada 1706 do lutego 1708 r.). Kolejny, trzeci już nuncjusz Nicolo Spinola, pełniący misję dyplomatyczną od lutego 1708 r., w następstwie klęski Szwedów wrócił w październiku 1709 r. do Warszawy i walczył przyczynił się do restytucji Augusta na tronie polskim. Do 1711 r. pozostał na stanowisku przedstawiciela papieskiego w Polsce z bilansem zasług dla dzieła ustrojowego wyciszenia w kraju.

Po nuncjaturze N. Spinoli już na początku września 1711 r. jako jego następcą wyznaczony został Benedetto Odescalchi-Erba, ale oficjalny dokument nominacyjny dla niego nosi datę 26 stycznia 1712 r. Nominat miał wówczas zaledwie 32 lata, na pewno nie znał wielu szczegółów skomplikowanego obrazu spraw polskich. Można przypuszczać, że Polska jako państwo nie była mu obca, rodzina Odescalchi miała bowiem kontakty z krajem nad Wisłą chociażby przez krewnego, don Livio Odescalchiego, który nawet wystawił swoją kandydaturę na króla Polski po śmierci Jana III Sobieskiego w 1696 r.

Każda informacja podana papieskiemu nominatowi na początku misji dyplomatycznej miała nieocenioną wartość, bo uczenie się nowego kraju nuncjusz musiał traktować bardzo poważnie⁵. Benedetto Odescalchi-Erba nie miał doświadczenia dyplomatycznego. Jego rodzinne koneksje czyniły jednak z niego uczestnika wielu ważnych wydarzeń we Włoszech, dlatego liczone, że w Polsce poprowadzi wystarczająco pozytywnie i pomyślnie wiele spraw. W celu wdrożenia nominata w czekające go zadania przygotowany został materiał w zwyczajowej formie instrukcji poselskich. Zachowała się instrukcja Kongregacji Rozkrzewiania Wiary (*Sacra Congregatio de Propaganda Fide*), której podlegały kwestie obrządków wschodnich obecnych na ziemiach polskich, litewskich i ruskich. Wystawiona została 6 lutego 1712 r., a więc zaledwie w 10 dni po

⁴ Por. J. Kopiec, *Śląski epizod w dziejach nuncjatury polskiej w czasach Augusta II (1705–1709)*, „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka”, 47(1992), nr 1–2, s. 331–336.

⁵ Dokumentacja z czasu nuncjatury Odescalchiego w Polsce została wydana, por. ANP, t. 43: *Benedictus Odescalchi-Erba (1711–1713)*, vol. 1–2, collegit et paravit Josephus A. Gierowski, supplevit et edidit Ioannes Kopiec, Cracoviae 2009–2011. Por. także: J. Kopiec, *Nuncjusz w Polsce Benedetto Odescalchi-Erba (1712–1713) i jego rozumienie Rzeczypospolitej*, w: *Itinera clericorum. Kulturotwórcze i religijne aspekty podróży duchownych*, red. D. Quirini-Popławska, Ł. Burkiewicz, Kraków 2014, s. 193–202.

oficjalniej nominacji⁶. Dokument krótko przypomina długą historię dążeń do połączenia Kościoła prawosławnego w Polsce ze Stolicą Apostolską, co doszło do skutku w 1595 r., za pontyfikatu papieża Klemensa VIII (1592–1605), niegdys nuncjusza Ippolito Aldobrandiniego w Polsce w latach 1588–1589. Od tego momentu mianowani są w Polsce biskupi unicy. Kościół unicki liczył ponad sto tysięcy wiernych, lecz słaba była ich świadomość religijna, dlatego łatwowiernie ulegali biskupom schizmatyckim. Nuncjusz więc – jak zalecała instrukcja poselska – miał zachować szczególną czujność w tym względzie, m.in. domagać się od króla, by jako kandydatów na unickie stolice biskupie wybierał sprawdzonych duchownych i komunikował się w każdej sprawie z Kongregacją i papieżem. Liczne były klasztory bazylianów, których generał podlegał rzymskiej Kongregacji. Alumnów tego zgromadzenia Stolica Apostolska nakazywała kierować do *Collegium Germanicum* lub *Collegium Graecum* w Rzymie, by utrzymywani przez Kongregację Rozkrzewiania Wiary po zakończeniu studiów w Wiecznym Mieście wrócili do diecezji lub klasztoru.

W dalszym wywodzie w instrukcji znajduje się wzmianka na temat Kolegium Ormiańskiego we Lwowie, utrzymywanego przez Kongregację. Pozostało ono pod zarządem teatynów, a aktualnym jego rektorem był o. Stefan Trombetti. W kolegium przebywało wówczas dwóch alumnów rytu greckiego.

Biskup unicki przemyski Jerzy Winnicki proponował, by Kolegium przemyskie utrzymywało się z własnych funduszy. Nuncjaturze polskiej podporządkowane były też dwa kolegia papieskie dla kształcenia kandydatów z innych wyznań – w Wilnie i Braniewie, oba zarządzane przez jezuitów.

Metropolicie unickiemu⁷ zarzucano nieprawidłowości finansowe przy udzielaniu święceń i konsekracji, co zakrawało na symonię i już poprzedniemu nuncjuszowi N. Spinoli były przekazane te trudne kwestie. Syn cara Piotra wyjawiał, że unicki biskup łucki jest więziony⁸, a car przekazał jego diecezję Cyryłowi Szumlańskiemu, krewnemu zmarłego biskupa przemyskiego Józefa Szumlańskiego. Cyryl przyjął konsekrację od patriarchy moskiewskiego i innych biskupów schizmatyckich i przeszedł na prawosławie. W tej sytuacji Kongregacja zdecydowała, by diecezja ta była zarządzana przez biskupa chełmskiego tego obrządku⁹. Listy w tej sprawie skierowane zostały do króla, kanclerza koronnego i innych dostojników państwa. Sam Szumlański uciekł do Kijowa.

⁶ Regest instrukcji znajduje się w Archiwum Kongregacji de Propaganda Fide, *Istruz. diverse*, vol. B, f. 138r–147v. Wydana: ANP, t. 43, vol. 1, s. 25–32.

⁷ Był nim Jerzy Winnicki w latach 1710–1713, poprzednio biskup przemyski tego obrządku od 1700 r.

⁸ Był nim Dionizy Żabokrzycki, przyjął unię w 1702 r. jako zwierzchnik tej diecezji, aresztowany przez Rosjan i wywieziony do Moskwy, zmarł w bliżej niewyjaśnionych okolicznościach w 1714 r.

⁹ Był nim Józef Lewicki, biskup od 1711 r.

Według bulli Klemensa VIII metropolita nosi tytuł „metropolity kijowskiego i halickiego oraz całej Rusi”, lecz nuncjusz N. Spinola zauważył, że Halicza on już nie obejmuje i rezyduje we Lwowie, i o tym debatowała sesja Kongregacji na swym posiedzeniu 11 stycznia 1712 r.

W Polsce byli obecni także Ormianie, posiadający własne biskupstwo we Lwowie, na czele którego stał od 1687 r. Vartan Hunanian, niegdyś alumn w *Collegium Urbanum* w Rzymie, który był już koadiutorem u boku swego poprzednika¹⁰. Na użytek Ormian zostały wydane nowe księgi liturgiczne, w których zmieniono zarządzenia dotyczące świąt kościelnych i kalendarza, co wzbudziło protesty wśród wiernych. Kwestie te trafiły do Świętego Oficjum. Obecnie – jak podaje instrukcja – arcybiskup choruje¹¹, nadto jego koadiutor Deodat Nersesowicz zmarł w 1709 r., i na jego miejsce wybrany został Jan Tobiasz Augustynowicz, niegdyś alumn Kolegium Ormiańskiego we Lwowie, któremu przeszkadzał jednak S. Stefanowicz, o czym informował Rzym już nuncjusz N. Spinola. Nuncjuszowi nakazano, by wierni rytu ormiańskiego nie przechodzili do obrządku łacińskiego.

W instrukcji dla B. Odesalchiego-Erby zanotowano również, że w Mołdawii franciszkanie konwentualni mają swego przełożonego prefekta i aktywnie pracują jako misjonarze. Prowadzonych przez nich pięć stacji misyjnych wspiera Kongregacja w wysokości 28 skudów rocznie. Kongregacja zleciła biskupowi Bakowa, żeby ustanowił kapłanów diecezjalnych do wsparcia tej pracy i w związku z tym do Mołdawii wysłani zostali o. Michał, trynitarz oraz o. Duban, jezuita.

W Tartarii¹², gdzie żyje wielu katolików, Kongregacja zalecała ustanowić misjonarzy, czym miał się zająć nuncjusz w Polsce. Na koniec Kongregacja życzyła nuncjuszowi, by troskliwie i roztropnie wypełniał przekazane mu zadania.

Tyle instrukcja Kongregacji de Propaganda Fide, zainteresowanej rozwojem właściwych porządków w ramach Kościołów na terenie Rzeczypospolitej, a pozostających w unii z Rzymem.

Dwa tygodnie później, 20 lutego 1712 r., zredagowana została, jako druga, ogólna instrukcja papieskiego Sekretariatu Stanu dla nowego nuncjusza¹³. Obejmowała ona szerokie spektrum sytuacji państwa i Kościoła katolickiego w Rzeczypospolitej. Wyraźnie pobrzmiewało w niej echo wyzwań związanych z wyprowadzeniem państwa i Kościoła z położenia bardzo zubożałego materialnie, ale jeszcze bardziej dotkniętego zawirowaniami ustrojowymi i niepokojami

¹⁰ Chodzi o Mikołaja Torosowicza, który zawarł unię Ormian polskich z Rzymem w 1630 r., zmarł w 1681 r.

¹¹ Zmarł w maju 1715 r.

¹² Tartaria, dziś już nieużywany termin oznaczający krainę historyczną obejmującą niemalże całą Syberię, czyli rozległą przestrzeń na wschód od Uralu i Morza Kaspijskiego; nazwa nawiązuje do średniowiecznego imperium mongolskiego.

¹³ Jej regest znajduje się w Archivio Segreto Vaticano, Segr. Stato, Polonia 220, f. 337r–350r. Druk w: ANP, t. 43, vol. 1, s. 34–51.

społecznymi. Wśród licznych zadań nakreślonych nuncjuszowi nie zabrakło także kwestii obrządków wschodnich. Znalazły się w niej przestrogi, by nuncjusz zwracał uwagę na sytuację unitów, słabo jeszcze ustabilizowanych w nowej sytuacji, którzy często odwracają się od Stolicy Apostolskiej. Uwaga ta zredagowana została w kontekście bardzo negatywnego stosunku cara moskiewskiego względem unitów¹⁴. Ciągłe napięcie utrzymywało się także z powodu uwięzienia katolickiego arcybiskupa lwowskiego¹⁵ i nowego biskupa lwowskiego, który okazał się apostatą¹⁶. Troską napawały też nieuregulowane kwestie dóbr unickich, stanowiących podstawy materialnego funkcjonowania tego Kościoła w Rzeczypospolitej.

Zdecydowana większość spraw przywołanych w instrukcji jest dziś znana historykom. Przytaczam je w formie daleko idącej syntezy, by na tym pojedynczym przykładzie ukazać sposób postrzegania przez papieskie centrum niełatwych i skomplikowanych problemów właściwego funkcjonowania obrządków wschodnich, które wówczas całkiem niedawno zdecydowały się na unię z Rzymem. Powiązanie tradycji, długiej historycznej drogi, jaką te wspólnoty przeszły, w nowej perspektywie rodziło różnorodnej natury trudności, ale Rzym pragnął nie tylko je zrozumieć, lecz także pomóc rozwiązać narastające nieporozumienia. Stąd zalecenie dla nuncjusza, by w swej posłudze zwrócił baczną uwagę na problematykę Kościołów wschodnich.

Bibliografia

Źródła

Acta Nuntiatorum Polonae, t. 43: *Benedictus Odescalchi-Erba (1711–1713)*, vol. 1–2, collegit et paravit Josephus A. Gierowski, supplevit et edidit Ioannes Kopiec, Cracoviae 2009–2011.

Opracowania

Bieńkowski L., *Brzeska unia*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 1, Lublin 1973, kol. 1126–1128.

Kopiec J., *Nuncjusz Juliusz Piazza (1706–1708) wobec porwania arcybiskupa Konstantego Zielińskiego*, „Roczniki Teologiczne”, 43(1996), z. 4, s. 189–193.

¹⁴ Warto przytoczyć oryginalny tekst tej myśli: „in ogn’incontro di trattare co’ Moscoviti, conveni procedere con destrezza e circospezione, essendo essi assai scaltri, cauti e Graeci non meno di fede che di rito, in modo che più volte hanno finta propensione verso la Sede Apostolica, mancando poi, cessato il bisogno, alle loro promesse. Così eglino praticarono allorché i Polacchi havevano estese le loro vittorie sino a Mosca, implorando la Pontificia interposizione per la pace, onde si die occasione a viaggi del Padre Possevino. E simili arti sembra haver poste in uso il Czar regnante nelle agitazioni della Polonia, non lasciando per altro nel medesimo tempo di dar varii argomenti della sua ferocia contro i Ruteni Uniti” – ANP, 43, vol. 1, s. 38.

¹⁵ Chodzi o abpa Konstantego Zielińskiego, który dokonał koronacji S. Leszczyńskiego; w odwecie car nakazał porwanie abpa i przewiezienie go w głąb Rosji, gdzie zmarł, prawdopodobnie już w 1709 r. por. J. Kopiec, *Nuncjusz Juliusz Piazza (1706–1708) wobec porwania arcybiskupa Konstantego Zielińskiego*, „Roczniki Teologiczne”, 43(1996), z. 4, s. 189–193.

¹⁶ Chodzi o Cyryla Szumlańskiego, o czym mowa wyżej.

- Kopiec J., *Nuncjusz w Polsce Benedetto Odescalchi-Erba (1712–1713) i jego rozumienie Rzeczypospolitej*, w: *Itinera clericorum. Kulturotwórcze i religijne aspekty podróży duchownych*, red. D. Quirini-Popławska, Ł. Burkiewicz, Kraków 2014, s. 193–202.
- Kopiec J., *Śląski epizod w dziejach nuncjatury polskiej w czasach Augusta II (1705–1709)*, „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka”, 47(1992), nr 1–2, s. 331–336.
- Petrowicz G., *L'Unione degli Armeni di Polonia con la Santa Sede (1626–1686)*, Roma 1950.
- Petrowicz G., *La Chiesa Armena in Polonia e nei paesi limitrofi. Parte terza 1686–1952*, Roma 1988.
- Petrowicz G., *La Chiesa Armena in Polonia. Parte prima 1350–1624*, Roma 1971.
- Szteinke J., *Lwowska archidiecezja ormiańskokatolicka*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 11, Lublin 2006, kol. 285–287.
- Tygielski W., *Z Rzymu do Rzeczypospolitej. Studia z dziejów nuncjatury apostolskiej w Polsce XVI–XVII w.*, Warszawa 1992.
- Wojtyska H.D., *De fontibus eorumque investigatione et editionibus*, w: *Acta Nuntiaturae Poloniae*, t. 1, Romae 1990.

THE EASTERN CHURCHES IN THE REPUBLIC OF POLAND IN THE INSTRUCTION FROM 1712 FOR THE NUNCIO BENEDETTO ODESCALCHI-ERBA

Summary

For each papal representative, i.e. a nuncio, sent to a specific state, the most important indications pertaining to the mission were contained in the parliamentary instructions issued by the Roman Secretary of State. For those sent to Poland, key remarks referred to the Eastern rites, namely the Greek Catholic (Uniate) Church and the Catholic Armenian Church. As regards the nuncio B. Odescalchi-Erba, who was appointed in Poland in October 1711, two instructions have survived: one from the Congregation *de Propaganda Fide* and the other from the Secretary of State. Both of them stressed the fact that the situation of these communities was difficult due to the pressure of the Russian tsar towards the Uniates, and a small number of followers of the Armenian Church. Both rites were guaranteed freedom of religion, and the Holy See provided far-reaching help for them.